

מסמך רקע לדיון בוועדה המיוחדת ליישום הנגשת המידע הממשלתי ועקרונות שקיפותו

בנושא 'מדד שקיפות משרדי הממשלה - משרד העלייה והקליטה'

מכון "על משמר הכנסת"

חוק השבות

בתאריך 29.1.2018, הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים והונחה על שולחן הכנסת הצעת חוק מרשם האוכלוסין (תיקון – רישום כבן ללאום ישראלי), התשע"ח-2018 של סיעת יש עתיד. הצעה זו מבקשת לקבוע כי תושב מכוח חוק השבות, התש"י-1950, שאינו זכאי להירשם כיהודי לפי הוראות חוק זה, יירשם בפרט הלאום כבן ללאום ישראלי, אם ביקש זאת, על פי הודעה בלבד.

בשלושת העשורים האחרונים עלו לישראל ממדינות ברית המועצות לשעבר מעל מיליון ומאתיים אלף בני אדם מתוקף החוק ובשל יהדותם. בטרם עלייתם, לשכת הקשר נתיב, שהיא למעשה הזרוע הביצועית של רשות האוכלוסין וההגירה, אישרה שיהדותם היא כאמור בחוק ולכן הם זכאים לאזרחות ישראלית. ואולם, בשל פערים שמקורם בנהלים שונים ובחקיקה, לחלק לא מבוטל מהעולים מחבר העמים ולילדיהם נכתב בסעיף הלאום "רוסי" או "נוצרי". זהו מצב אירוני, שכן רובם המוחלט של העולים הללו נדרשו לוותר על אזרחותם הזרה למען קבלת האזרחות הישראלית. לא זו אף זו, ילדי העולים, שעלו בגיל צעיר מאוד ואף נולדו בארץ, גיבשו את זהותם בישראל וזהותם היא ישראלית, ואינה שונה מזו של שאר אזרחי המדינה שלאומם מוגדר כיהודי.

העולים מחבר העמים ומשאר מדינות העולם, בהשלמתם את תהליך העלייה, הם אזרחים ישראלים לכל דבר ועניין, וכפועל יוצא מכך הם גם משלמים מסים ומשרתים בצבא ההגנה לישראל ככלל אזרחי המדינה. חרף זאת, המדינה מונעת מהם את הזכות הבסיסית ביותר – ההכרה בשייכות שלהם ללאום הישראלי.

ביום שלישי ה- 20.2.2018 במסגרת יום ציון זכויות הלהט"ב בכנסת, קיימה וועדה העלייה והקליטה של הכנסת בראשות ח"כ אברהם נגוסה (הליכוד), דיון בבקשה של ח"כ מרב בן ארי (כולנו), בנושא אפליית זוגות להט"בים ממדינות חבר העמים לשעבר, בהן אחד מבני הזוג אינו יהודי, והתנהלות רשות האוכלוסין וההגירה ולשכת הקשר 'נתיב' בנושא. דיון זה הצטרף לסדרה של דיונים שהתקיימו לאחרונה בוועדות הכנסת בנושא התנהלות לשכת הקשר 'נתיב' האמונה על טיפול בבקשות ההגירה של יהודי מדינות ברית המועצות לשעבר. יש לציין, כי קיימת הנחיה של שר הפנים החל משנת 2014 כי יש להכיר בבן הזוג כשהנישואים נעשו במדינה שלישית.

ח"כ קסניה סבטלובה (המחנה הציוני) אמרה בתגובה כי גם במהלך השנה האחרונה פנו אליי לא מעט זוגות שנתקלים בבעיות, למרות שחוק השבות ברור לגמרי, אין מניעה מזוגות להטבים לעלות. יש פה אפליה כפולה: גם כלהטבים וגם כיוצאי ברה"מ.

נושאים לדיון:

- מהי עמדתו של משרד העלייה והקליטה בנושא? האם הוא מסכים עם המצב הקיים כרגע במשרד הפנים?
- האם ומדוע אין יישור קו בנושא 'הכרה בשייכות ללאום הישראלי' בין משרד העלייה והקליטה לבין משרד הפנים?
- האם מרגע שנתקבלה ההחלטה להעלות אדם מכוח חוק השבות, על ידי משרד הקליטה והעלייה, הוא נחשב כיהודי וישראלי? אם כן, מדוע הוא לא נרשם כך על ידי משרד הפנים?
- מה הנוהל של משרד העלייה והקליטה בנושא קליטת העלייה לזוגות להט"בים כאשר אחד מבני הזוג אינו יהודי?

גיור

בתאריך 11.4.2018 הודיע משרד הפנים לשתי אחיות, נכדות לסבתא ניצולת שואה, שחיו כיהודיות כי הן לא יהודיות. משמעות הדבר היא כי הן לא יוכלו לרשום את נישואיהן, וילדיהן לא יירשמו כיהודים עד שייגשו לרבנות "להבהיר את יהדותן", זאת חרף העובדה שיהדותן בוררה על ידי הרבנות לפחות שלוש פעמים.

בחודש ספטמבר 2016, קיבל אביהן של שתי האחיות שיחת טלפון מנציגת רשות האוכלוסין במשרד הפנים שבה נמסר לו כי "לאחר בדיקה רצינית מאוד" החליט משרד הפנים כי משפחתו אינה יהודייה. האב הסביר לפקידה כי נראה שנפלה טעות, ובזאת הסתיימה השיחה. כעבור שנה, בסוף אוגוסט 2017, ניגשה אחת האחיות ללשכת רשות האוכלוסין בכדי לשנות את מעמדה האישי ל"נישואה", זאת לאחר שנישאה ברבנות בשוהם, שם אישרו כי היא יהודייה. להפתעתו נמסר לה, כאמור, כי לפי הרישום במערכת רשות האוכלוסין היא אינה יהודייה וכי לא ניתן לשנות את מעמדה האישי עד ל"בירור".

האחיות הגישו עתירה לבג"ץ נגד שר הפנים אריה דרעי ומשרדו, שבה טוענות השתיים לחריגה מסמכות בפעילות פקיד הרישום של רשות האוכלוסין ולפגיעה בזכויות היסוד של שתי האחיות. הן מבקשות מבג"ץ להוציא צו על תנאי המורה למשרד הפנים לרשום את נישואיה של האחות שנישאה, להנפיק תעודת לידה לבתה של האחות השנייה ולרשום אותה כיהודייה, ולהסיר כל הערה ברישומים בדבר יהדותן של שתי האחיות.

נושאים לדיון:

- מהי עמדתו של משרד העלייה והקליטה בנושא?
- האם מרגע שנתקבלה ההחלטה להעלות אדם מכוח חוק השבות, על ידי משרד הקליטה והעלייה, הוא נחשב כיהודי על ידי משרד הפנים?
- האם ומדוע אין יישור קו בנושא זה בין משרד הפנים למשרד העלייה והקליטה?

חוק יסוד הלאום

ביום שלישי ה-13.3.2018, קיימה הוועדה המיוחדת בנושא חוק הלאום בראשות ח"כ אמיר אוחנה (הליכוד), לדיון בהצעת חוק ישראל מדינת הלאום של העם היהודי של ח"כ אבי דיכטר (הליכוד) הצבעה על נוסח החוק שנדון בוועדה, ושאושר בקריאה ראשונה.

בשנים האחרונות עלו כמה וכמה הצעות חוק המבקשות להגדיר בחוק יסוד את ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי. על אף שינויים קלים בין ההצעות הן דומות במהותן, ומבקשות להגדיר מחדש את זהות המדינה ואת אופייה, ולהכפיף את מהותה הדמוקרטית של המדינה להגדרתה כמדינה יהודית. הצעות אלה פוגעות באופן בוטה בזכויות האדם, בדמוקרטיה ובזכויות המיעוט בישראל. **כל הכרה משפטית בקיומה של מדינה יהודית מחייבת את המדינה להכריע הכרעות שיש להן השלכה על מהותה של היהדות. חוק השבות, למשל, מחייב את המדינה להגדיר מיהו יהודי, וכידוע, הגדרות אלה שנויות במחלוקת.**

יו"ר ועדת החוקה, ח"כ ניסן סלומינסקי (הבית היהודי), הדגיש בדבריו כי מדינת ישראל אינה מדינת כל אזרחיה לערבים, "הוויכוח מתמצה בשאלה האם מדינת ישראל היא מדינה לכל אזרחיה או שיש בה שוויון לכל אזרחיה. אין חולק על הצורך בשוויון מלא אבל המדינה אינה לכל אזרחיה- היא מדינה יהודית. יש להסכים לכך שיהיה שוויון מלא ומצד שני **כשיש התנגשות עם נושא שהוא לאומי יגבר הלאומי על השוויון, זה יבוא לביטוי בחוק השבות.**"

נושאים לדיון:

- מהי עמדתו של משרד הקליטה והעלייה כלפי הצעת חוק זו?
- הצעת החוק מתייחסת למורשתו התרבותית וההיסטורית של העם היהודי והדת היהודית, אבל מה היא ביחס לזכאי עלייה על פי חוק השבות שאינם יהודים על פי ההלכה?
- מה בדבר מי שעבר הליך גיור שאינו אורתודוכסי? האם לפי חוק זה, הוא יהיה זכאי לעלות?
- כיצד משרד הקליטה והעלייה רואה את ההשפעה חוק זה על הקשר של מדינת ישראל עם יהדות התפוצות?

העלאת יהודי אתיופיה

ביום 12.2.2018 קיימה הועדה לביקורת המדינה בראשות ח"כ שלי יחימוביץ' (המחנה הציוני) ישיבה נוספת בנושא **אי העלאתם של כ-8,000 שארית יהודי אתיופיה אשר עדיין מסורבי עליה לישראל**. בעקבות ישיבת הועדה הקודמת ופניות נוספות של יו"ר הועדה לרשות האוכלוסין ולמשרד רוה"מ, הועבר מכתב רשמי מן הרשות אל משרד ראש הממשלה ולפיו 1,000 יהודים נוספים אכן עומדים בקריטריונים להעלאתם לישראל. עוד הובטח **כי בתוך ארבעה שבועות מיום הועדה, תאשר הממשלה את העלתם של כ-1000 יהודים מגונדר ואדיס אבבה**.

על פי דבריו של חבר הכנסת אברהם נגוסה (הליכוד), **לפי הבדיקות, באדיס ובגונדר יש לא פחות מאלפיים זכאים העומדים בקריטריונים אותם קבעה הממשלה**. ובבדיקה מסודרת ימצא כי יש יותר זכאים. במשרד הפנים נמצאות 5000 בקשות שעדיין לא נבדקו.

ביום שני ה-16.04.2018, נערך טקס בלשכת שר הפנים בו העניק השר אריה דרעי (ש"ס) תעודת זהות של תושב ישראלי למסורב עלייה בעבר מאתיופיה אשר הגיע לארץ בכדי לייצג את קהילת יהודי אתיופיה בחידון התנ"ך העולמי שיתקיים ביום העצמאות. סינטייהו טאדסה, בן 18, הגיע לארץ בכדי לייצג את קהילת יהודי אתיופיה בחידון התנ"ך העולמי. סינטייהו, גר בנפרד מאביו ושבעת אחיו כבר כחמש עשרה שנה אשר עשו עלייה וחיים בארץ. כאמור, **סינטייהו היה אמור לעזוב את הארץ מיד לאחר השתתפותו בחידון ולחזור לאתיופיה שם הוא מתגורר עם אמו ושני אחיו, אשר בקשת העלייה שלהם נדחתה בעבר**.

נכון לשנת 2018, עדיין ישנן אלפי משפחות יהודיות בישראל המחכות ליום בו יוכלו להתאחד עם קרוביהן אשר רובם מדרגה ראשונה, הממתניים בקהילות היהודיות באתיופיה כבר עשרות שנים. משפחות אלו, הופרדו כאשר חלקן עלו ארצה עם הבטחה ששאר בני המשפחה יעלו בקרוב, אך ההבטחה לא מומשה וכיום ישנם הורים שחיים בנפרד מילדיהם, ילדים אשר חיים ללא הוריהם, ואחים ואחיות שלא נפגשו אלה עם אלה במשך שנים רבות.

שאלות לדין:

- מהי עמדתו של משרד קליטה והעלייה בנוגע להעלאת יהודי אתיופיה?
- מדוע לא מעלים את יהודי אתיופיה מכוח חוק השבות?
- האם ידוע למשרד, אם העלתם של 1000 יהודים מגונדר ואדיס אבבה אושרה על ידי משרד רוה"מ ורשות האוכלוסין? והאם קיים כבר תאריך לביצוע? איפה תהליך היישום עומד?